

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

*Буднік О.О., здобувач вищої освіти 2 року навчання,
eti65@gmail.com*

*Науковий керівник: Михайлова О.В., к.е.н., доцент
Державний біотехнологічний університет*

Сучасні науково-теоретичні пошуки та прикладні дослідження супроводжуються застосуванням таких понять як: «результат», «результативність», «ефект», «економічність», «ефективність». Ці поняття з доробок науковців активно перейшли до широкого вжитку практично в усі сфери повсякденного життя і задовольняють певні потреби не лише наукової спільноти, а й численних соціальних, професійних й управлінських груп суспільства. Навіть побіжний огляд літературних джерел з проблем дослідження поняття «ефективність» дає приголомшливі результати щодо різноманіття підходів до його трактування. Так, наприклад, науковці та практики оперують такими її видами як ефективність: економічна, соціальна, соціально-економічна, екологічна; господарської системи (за В. Парето); абсолютна, відносна та середньогалузева (ринкова) ефективності діяльності [1]; зовнішня та внутрішня (за пірамідою ефективності К. Макнейра, Р. Ланча та К. Кросса) [2]; матеріальної та соціальної сфер і суспільного виробництва в цілому; технічна/технологічна; статична й динамічна; діяльності й управління діяльністю; бізнесу [3] й інші.

Зрозуміло, що навіть таке неповне розмаїття видів і форм ефективності призвело до необхідності правничого упорядкування, що сприяло б певній уніфікації поглядів, дій та наслідків їх використання. Тому у міжнародному стандарті ISO 9000:2015 термін «ефективність» визначено як зв'язок між досягнутим результатом і використаними ресурсами [4]. Таке трактування стандарту не означає автоматичного узаконення тотожності понять «результативність» та «ефективність» (як і економічної та технічної ефективності). Згаданий стандарт поширюється на підприємства, фірми, компанії, тобто соціально-економічні системи, які здійснюють економічну або підприємницьку діяльність. Прагнення науковців розглянути ефективність діяльності суб'єктів господарювання з різних боків спричинило дослідження наступних видів ефективності: бізнесу; бізнес-організації [5]; виробничої організації; функціонування

підприємства, яка складається з ресурсної, цільової, структурно-статичної та структурно-динамічної [6]; підприємницької діяльності; господарської або виробничо-господарської діяльності підприємства; сукупності видів діяльності (операційної, фінансової й інвестиційної); діяльності виконавчого органу як елемента системи корпоративного управління [7]; корпоративної соціальної відповідальності (її складові – економічна, соціальна, екологічна) [8] тощо.

Поняття економічної ефективності виокремлено дослідниками не лише на рівні підприємства, наприклад, конкретних складових його системи управління (бізнес-процесами, персоналом, збутом, центрами відповідальності/затрат/прибутку), але й: окремих галузей, регіональної та національної економік; зовнішньоекономічної, міжнародної й інноваційної діяльності; в межах певних проектів (народногосподарська економічна, комерційна, бюджетна й інші).

Дослідження літературних джерел еволюції наукових поглядів стосовно теоретико-методологічних аспектів економічної категорії «ефективність» дозволяє говорити про її багатогранний і складний характер, що викликало існування таких підходів до її формування, оцінювання та прогнозування [9]:

- альтернативної вартості (ефективність – співвідношення між тим, що підприємство дійсно виробляє (реалізує), до того, що воно могло би виробляти (реалізувати) за наявних ресурсах, знаннях і здібностях);

- оптимальний (ефективність – такий стан економіки, за якого неможливо поліпшити становище хоча б одного суб'єкта, не погіршуючи при цьому становища інших);

- «продуктивності факторів виробництва» (використання мінімальної кількості ресурсів для виробництва певного обсягу продукції за мінімальних середніх загальних витратах);

- ресурсний (кінцевий результат на одиницю використуваних ресурсів);

- витратний (результативність роботи підприємства відносно або величини ресурсів, або величини їх витрат у процесі виробництва);

- результативний (співвідношення результатів діяльності та ресурсів, витрачених на їх досягнення);

- цільовий (здатність системи досягати визначених цілей за допомогою раціональних дій її складових);

- потребнісний (відношення цілей до потреб, ідеалів або норм);

- статико-динамічний (розгляд ефективності у часі дає статичну й

динамічну ефективність).

Наведені підходи характеризують ефективність діяльності підприємства з різних аспектів, ієрархічність яких формується відповідно до цілей та об'єкта дослідження, тому не є ідеальними, прийнятними для практичного використання всіма зацікавленими сторонами, мають власні переваги і не позбавлені певних недоліків, пропонують такі критерії, методи, способи й системи показників оцінки, які можуть мати суперечливий характер або бути занадто трудомісткими у використанні тощо. Для дослідження теоретичних і практичних аспектів ефективності діяльності підприємств ми пропонуємо використовувати системний підхід, який повністю відповідає сучасним і перспективним вимогам розвитку соціально-економічних систем, підвищенню їх конкурентоспроможності.

Література.

1. Горобець Т. А., Гончарук А. Г. Методичний підхід до оцінки ефективності діяльності підприємств малого та середнього бізнесу. *Економіка та управління підприємствами*. 2019. Вип. № 5(73). С. 77-86.
2. McNair C. J., Lurch R. L., Cross K. F. Do financial and nonfinancial performance measures have to agree? *Management Accounting*. 1990. November. P. 28-36.
3. Мейер М. Оценка эффективности бизнеса. Что будет после Balanced Scorecard. Москва : Вершина, 2004. 326 с.
4. ISO 9000:2015(E). Системы менеджмента качества. Основные положения и словарь. 4-е изд. 2016. С.34. URL: <https://iso-management.com/wp-content/uploads/2018/09/ISO-9000-2015.pdf> (дата звернення: 9. 11. 2021).
5. Володькіна М. В. Ключові аспекти визначення ефективності управління сучасних бізнес-організацій. URL: http://projects.dune-hd.com/bitstream/handle/2010/32873/sism_20_26-29.pdf (дата звернення: 9. 11. 2021).
6. Шаманська О. І., Паламаренко Я. В. Сучасні підходи до оцінювання ефективності діяльності підприємств спиртової промисловості України. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. №8. С. 35-45.
7. Голівер В. П. Кількісна оцінка ефективності діяльності виконавчого органу з використанням концепції піраміди ефективності. *Агросвіт*. 2018. Вип. 11. С. 60-67.
8. Хлевицька Т. Б. Методичний підхід до оцінки ефективності корпоративної соціальної діяльності підприємств на інтегративній платформі. *Стратегія економічного розвитку України*. 2014. №34. С. 35-41.
9. Лисак В. Ю., Олійник О. С. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємства: методичні підходи. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 1(06). С. 51-55.